

Hangalak és jelentés

I. Olvasd el a szöveget, majd oldd meg a hozzá kapcsolódó feladatokat!

Minden szó két fontos alkotóelemből épül fel, az egyiket hangalaknak, a másikat jelentésnek nevezzük. Azokból a hangsorokból lesz csupán szó, amelyhez kötődően felidéződik a valóság egy darabja, vagyis jelentéssel bír.

SZÓ=Hangalak (H)+Jelentés (J)

Mindannyiunk körül vannak hangok, amiket hallunk ugyan, de leírni mégsem tudunk. Ilyen például egy sípszó, vagy egy duda, vagy éppen egy állat hangja is. Ám ezek egyáltalán nem szavak, hiszen hangalakjuk nem leírható.

Azonban az is előfordulhat, hogy látunk leírva hangsorokat, és az is elképzelhető, hogy ezeket mégsem értjük, hiszen nem ismerjük a jelentésüket. Ilyenek lehetnek az idegen eredetű szavak, mint pl.: ignorál, vagy dilettáns stb..., vagy régies elnevezések, kifejezések, szokatlan szinonimák például egy-egy irodalmi műben, de egy-egy nyelv nem ismerete is okozhat nehézséget a jelentésmegértésben.

A legfontosabb azonban az, hogy a „krtm, eghei, vopju” hangsorokhoz például nem fűződik jelentéstartalom, így azok nem nevezhetők szavaknak. Ám a „ceruza, tolltartó, szemüveg, lány, telefon.. stb” hangsorokat már hangalaknak nevezzük, mivel szorosan kötődik hozzájuk egy jelentés.

A hangalakok és a jelentések kapcsolatát képletekkel jelöljük.

Az alábbiak szerint: Hangalak – **H**, Jelentés –**J**, összefüggések közöttük — $\implies$ $\sim$

I.1. Válogasd ki és írd a vonalra az alábbi hangsorok közül azokat, amelyek szavak!

zreee, csipcsirip, kutya, pikálop, öcsiger, számítógép, brumm-brumm, fénykép, kalóz, billentyű, krtm

I.2. Az alábbi betűkészlet mindegyikéből állíts össze legalább 3-3 értelmes szót (nem kell mindegyikben minden betűt felhasználni) és írd le!

e, é, l, t

t, r, á

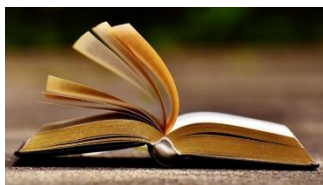
I.3. Milyen hangalakot adnál meg az alábbi képekhez? Írd mellé!

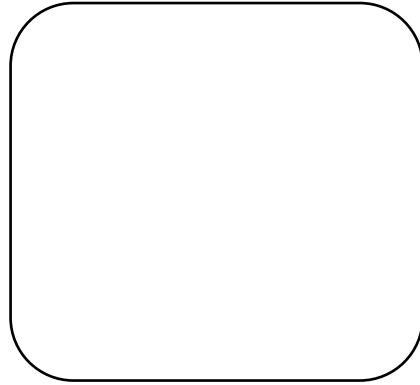

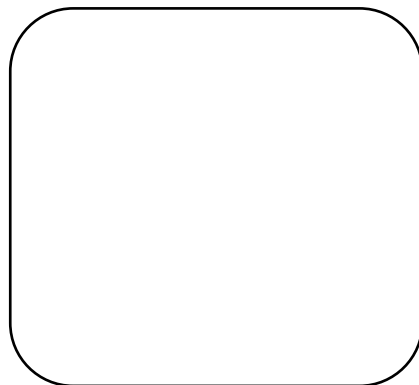

I.4. Milyen jelentést kapcsolnál az alábbi hangalakhoz? Rajzold le!

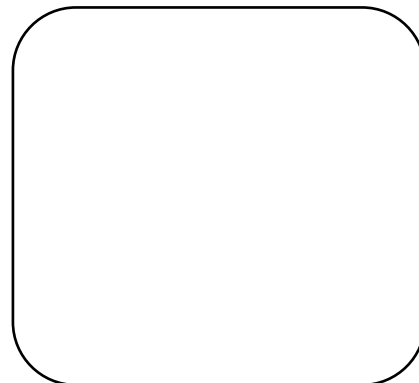
- asztal

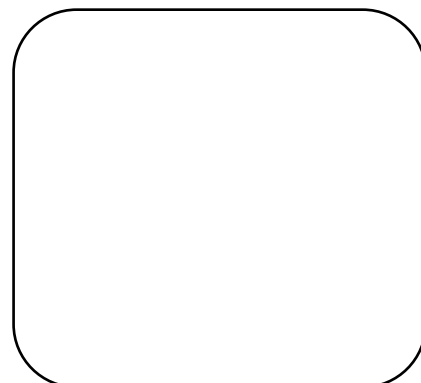
- fazék

- labda

- autó

II. Olvasd el a szöveget, majd oldd meg a hozzá kapcsolódó feladatokat!

A hangalakok és a jelentések között többféle kapcsolat is fennállhat.

Az előző feladatban nem okozott nehézséget a megfelelő hangsor felismerése, vagy éppen azokhoz rajz készítése, hiszen ezek a kifejezések mindenki számára ugyanazzal a jelentéssel bírnak.

Ezeket mind-mind **egyjelentésű szavaknak** nevezzük, mivel egy hangalakhoz egyetlen egy jelentést tudunk társítani.

Képletük H-J.

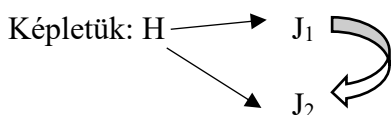
Ilyenek a latin nyelvből származó szavaink közül a mértékegységek (pl. *milliliter*, *centiliter*, , a kémiai anyagok nevei (pl. *kén*, *nitrogén*). A számítógépes nyelvben meghonosodott, angol eredetű szavak (pl. *bájt*) is hasonlóan egyjelentésűek. Ezeknél a kifejezéseknél fontos, hogy mindenki ugyanarra gondoljon, ha kimondja vagy olvassa őket. A hétköznapi életben is akadnak egyjelentésű szavaink (pl. *sárgabarack*, *busz*).

Nehezebb helyzetben vagyunk azonban olyankor, amikor egy-egy adott hangalakhoz többféle jelentés is társulhat. Gondolj csak bele, ha azt kértem volna az előző feladatokban, hogy rajzold le a „zebra” hangalakhoz kötődő jelentést, vagy éppen azt, hogy „vár”! Ugye itt már nem lett volna annyira egyszerű a megoldás, hiszen lehet, hogy a „zebra” hangsor hallatán egy állatra, de az is előfordulhat, hogy egy gyalogátkelőhelyre gondolunk.

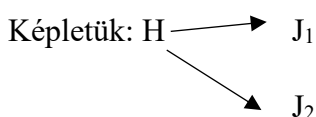
Ez azért van, mivel vannak olyan hangalakok, amelyek több jelentéssel is bírnak. S ezek között olyanok is, amelyeknek jelentésbeli kifejezési valamilyen kapcsolattal rendelkeznek, s olyanok is, amelyek egyáltalán nem.

Így különböztetünk meg többjelentésű és azonos alakú szavakat.

Többjelentésű szavaknak nevezzük azokat, amelyekben egy hangalakhoz több jelentés is kapcsolódik, és azok között valamilyen kapcsolat fennáll. Pl.: nyelv, zebra, szem, körte, óra stb....

Azonos alakú szavaknak nevezzük azokat, amelyekben egy hangalakhoz több jelentés is kapcsolódik, ám a jelentések között semmiféle összefüggés nincs, sőt legtöbbször még szófaji különbség is adódik az adott szövegkörnyezetet illetően. Pl.: vár, fűz, tűz, ég stb...

II. 1. A szövegben olvasottak alapján csoportosítsd az alábbi szavakat!

zongora, levél, daru, fog, ár, tigris, fűz, lepke, idő, szűr, tűz, növény, szem, dzseki, toll, ananász, levél, hóvirág, egér, kormány, sejt

Egyjelentésű	Többjelentésű	Azonos alakú

II.2. Mit gondolsz, melyik állítás igaz az azonos alakú szavakra? Húzd alá!

- Hangalakjukhoz több jelentés is kapcsolódhat.
- A jelentések között nincs összefüggés.
- Hangalakjához egy jelentés kapcsolódik.
- A hangalakhoz kapcsolódó jelentések legtöbbször különböző szófajú szavak.
- Hangalakjukhoz kötődő jelentések között kapcsolat van.

II.3. Különböző jelentés, egy hangalak? Mi lehet a megfejtés?

	belső testrész
jár	

	rágunk vele
kézzel tart	

	perem
légmozgás	

	évszak
fehér haj	

	hangszer
hajít	

II.4. Az alábbi szavakat azonos alakúaknak nevezzük. Igazold mondatalkotással a különböző jelentéseket!

nyúl

(megnevezés) _____

(cselekvés) _____

tűz

(megnevezés) _____

(cselekvés) _____

ég

(megnevezés) _____

(cselekvés) _____

sír

(megnevezés) _____

(cselekvés) _____

ér

(megnevezés) _____

(cselekvés) _____

II.5. Az alábbi képek többjelentésű szavakat jelölnek. Magyarázd meg, mi lehet a szavak jelentése között a kapcsolat!

